

Nr 6

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förstatlignande av företag i utländsk ägo som importerar och distribuerar mineraloljor.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 371 i första kammaren av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, och nr 379 i andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* har föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag senast till 1960 års riksdag om ett förstatlignande i enlighet med oljeutredningens förslag av de företag i Sverige som importerar och distribuerar mineraloljor och som helt eller delvis befinner sig i utländsk ägo.

Efter att ha omnämnt oljeutredningens förslag år 1947 och behandlingen av motioner i ämnet till 1952 års riksdag anför motionärerna bl. a. följande.

Under de senaste åren har tillkommit ett nytt viktigt skäl för förstatlignande av oljehandeln, vilket tillsammans med de tidigare gör det nödvändigt att ånyo aktualisera denna fråga. I den allmänna konjunkturedgången och den oerhört skärpta konkurrensen på den kapitalistiska världsmarknaden, som även vårt land fått känning av i form av stor och ökande arbetslöshet, framstår det såsom en fråga av högsta vikt att höja vårt lands export till de stora krisfria socialistiska marknaderna för att därigenom trygga en högre sysselsättning åt svenska arbetare. Detta var också syftet med den handelsöverenskommelse, som för en tid sedan ingicks mellan Sverige och Sovjetunionen och som drog upp ramen för en fördubbling av vår försäljning på den sovjetiska marknaden under de närmaste tre åren. Den verkliga svenska exporten till Sovjet kommer emellertid att bestämmas av den omfattning, i vilken svenska importörer kommer att använda sig av de genom uppgörelsen fastställda importmöjligheterna från Sovjetunionen. Detta avgör nämligen på grundval av det bilaterala avtalet Sovjetunionens möjligheter att betala för de svenska varorna. Med tanke härpå har man framför allt höjt importkontingenterna av olja från Sovjetunionen. Åtagandet från svenskt håll innebär emellertid endast licensgivning för import av dessa kvantiteter. Huruvida licensmöjligheterna verkligen kommer att utnyttjas beror i sista hand på de svenska oljeimportörerna, som till största delen är avläggare av de stora amerikanska, engelska och holländska oljemonopolen.

Klart är under sådana förhållanden att den planerade ökningen av svensk export till Sovjetunionen inte kan anses vara tillförlig trygghet. De ovannämnda utländska oljebolagen i Sverige kan nämligen inte väntas vara intresserade av den ökade oljeimport från Sovjetunionen, som är en viktig förutsättning för att avsättningen av svenska varor på den sovjetiska marknaden

skall kunna öka i väsentlig omfattning. Vi citerar den tidigare nämnda statliga oljeutredningen:

Distributionsapparaten inom landet från oceananläggningarna till bensinstationerna behärskas nu i stort sett av importföretag, som är direkt knutna till de största exportintressena. Den står därför till förfogande endast för de av dem förda märkesprodukterna. Andra exportföretag, som eventuellt skulle kunna offerera oljor till fördelaktigare priser än de som tillämpas av de här företrädde märkesföretagen, kan följaktligen icke utan att först skaffa sig en egen distributionsapparat göra sig gällande på den svenska marknaden. Det redan nämnda undantaget representeras av Nynäs och de konsumentkooperativa sammanslutningarna. En sådan ordning måste ur prispolitiska synpunkter anses otillfredsställande, om de utländska märkesföretagen intar en sådan ställning på marknaden att de övar ett avgörande inflytande på prissättningen. De kan dessutom handelspolitiskt måhända ge anledning till irritation, om ett land, med vilket vi i övrigt upprätthåller normala handelsförbindelser, erbjuder oss oljeprodukter på villkor, som är acceptabla ur prissynpunkt, och vi tvingas avstå från inköp till följd av ägandeförhållandena inom distributionsapparaten.

Vi tillägger att det i dagens läge inte enbart gäller en prisfråga utan den än viktigare frågan att skapa ökade och tryggare sysselsättningsförhållanden i vårt land. Vi behöver bl. a. sälja vårt överskott på textilvaror och skor. Det torde stå klart för våra handelspolitiska myndigheter, att detta i stor utsträckning är möjligt genom att ytterligare utvidga vår handel med Sovjetunionen utöver den allttjämt relativt begränsade ramen. Förutsättningen är att vi också ökar våra köp från samma land, varvid oljan framstår såsom den kanske för Sverige begärligaste importprodukten från Sovjetunionen. Att de utländska oljebolag, som för närvarande dominerar oljemarknaden i Sverige, kommer att göra allt för att förhindra en sådan för vår sysselsättningspolitik gagnande och nödvändig utveckling av vår handel är emellertid klart.

Utskottet. Den av motionärerna väckta frågan om förstatligande av vissa företag som importerar och distribuerar mineraloljor var senast föremål för riksdagens behandling 1952 i anledning av då föreliggande motioner. Utskottet framhöll därvid i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 6, att oljeutredningens betänkande (SOU 1947: 14) fortfarande var beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Enligt utskottet förelåg inga omständigheter av natur att utgöra anledning för riksdagen att ånyo påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet beträffande spörsmålet om ett förstatligande helt eller delvis av oljebranschen. Enligt vad utskottet inhämtat har Kungl. Maj:t den 5 april 1957 förordnat att nämnda betänkande skall läggas till handlingarna.

Då motionärerna nu önskar aktualisera frågan åberopar de som skäl här för främst handelspolitiska motiv. De hänvisar sålunda till de importkontingenter som upptagits i det i september 1958 upprättade protokollet angående varuutbytet mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union under åren 1959, 1960 och 1961. Utskottet utgår från att som en allmän förutsättning för vår handelspolitik bl. a. gäller, att våra importörer

så långt det är möjligt får köpa där det är billigast och för landet förmånligast. Vid sådant förhållande och då motionärerna ej heller i övrigt förebragt något som enligt utskottets mening kan utgöra skäl för riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om ett förstatligande av vissa företag, som i Sverige importerar och distribuerar mineraloljor, får utskottet avstyrka motionerna.

Utskottet hemställer alltså,

att de likalydande motionerna I: 371 och II: 379 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 mars 1959

På bankoutskottets vägnar:

K. G. EVERLÖF

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Boo, Fahlander, Mogård, Schmidt, Strandler, Mannerskantz och Mattsson,

från andra kammaren: herrar Sköldin, Larsson i Julita*, Regnéll, Löfgren, Eliasson i Sundborn, Persson i Appuna, Agerberg* och Adamsson.

* Ej närvarande vid justeringen.